

Peter Temin, *The Vanishing Middle Class: Prejudice and Power in a Dual Economy*, Massachusetts: The MIT Press, 2017, 234 s.

Değerlendiren: Bahar Baysal Kar

The Vanishing Middle Class: Prejudice and Power in a Dual Economy (Orta Sınıfın Yok Olması: İkili Bir Ekonomide Haksız Hüküm ve İktidar) isimli kitabında Peter Temin, artan gelir eşitsizliğinin ABD’de orta sınıfı (middle class) nasıl yok ettiğini ve böylelikle oluşan kutuplaşmayı ABD tarihi ve siyaseti ile gerekçelendirerek açıklamaktadır. Artan gelir eşitsizliği toplumu zengin ve fakir olarak iki kutba ayırmış, orta sınıf yok olmuştur. Bu durumun nedenini açıklamak için yaptığı analiz ile Peter Temin, son yıllarda sıklıkla tartışılan gelir eşitsizliğine alternatif bir yaklaşım sunmaktadır.

Massachusetts Teknoloji Enstitüsü’nden (Massachusetts Institute of Technology-MIT) emekli profesör Peter Temin, dünyanın önde gelen iktisat tarihçilerinden biridir. Tarihçi kimliğinin etkisi ile ABD’de orta sınıfın içinin boşaltılmasını tarihsel unsurlarla temellendiren Temin, analizinde Arthur Lewis’in (1954) ikili ekonomi (dual economy) modelinden yararlanmaktadır. Kalkınma iktisadında öne çıkan yapısalcı yaklaşımlardan biri olan bu modelde Lewis, gelişmekte olan bir ekonomide “kapitalist” ve “geçimlik (subsidence)” sektör biçiminde ikili bir ayırım yapmaktadır. Temin, kitabında bu ayrımı ABD toplumunun koşullarını tanımlamak için kullanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler için tasarlanan Lewis modelinden ABD’nin halihazır durumunu tasvir etmek için yararlanılması bir çelişki gibi görünse de, yazar ABD’nin bir sanayisizleşme (deindustrialization) süreci yaşadığını (s. 163) ve *uygulanamayan siyasi politikaların da ABD’yi gittikçe gelişmekte olan bir ülkeye benzettiğini (s. xiii) iddia etmektedir.*

Lewis’in ekonomi modelinde yer alan kapitalist sektörün Temin’in analizindeki karşılığı finans, teknoloji ve elektronik (FTE) sektörleridir. FTE sektörü yüksek

@ Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi. bhrbysl@gmail.com

ücretle çalışan üniversite mezunu nitelikli işçi ve yöneticilerden oluşmaktadır. Geçimlik sektörün karşılığı ise düşük becerili iş gücünün oluşturduğu düşük ücretli sektördür. Küreselleşmenin olumsuz yanlarından zarar gören bu sektör, aslında yazarın eşitsizliği gerekçelendirdiği tarihsel ve siyasi unsurlarla, teknolojiden olumsuz etkilenen kesimi temsil etmektedir. Lewis'in ekonomi modelinin Temin'in analizi açısından en önemli vurgusu, kapitalist sektörün geçimlik sektörde çalışan işçilerin ücretlerini, daha ucuz iş gücü temin etmek için düşük tutmak istemesidir. Yazar bu fikri ABD'nin ikili ekonomisi için şu şekilde değiştirmektedir: FTE sektörü, vergileri düşük tutmak için düşük ücretli sektörün ihtiyaçlarını göz ardı ederek, büyük ölçüde kendi çıkarlarına hizmet eden politik seçimler yapmaktadır.

FTE sektörünü güçlendiren ve dolayısıyla eşitsizliğe etki eden önemli bir faktör yazara göre ayrımcılıktır. ABD'de tarım arazilerinin işlenmesinde kullanılmak üzere Afrika'dan getirilen ve bugün ABD'de Afrika kökenli Amerikalılar olarak anılan siyahilerin, Avrupalılar önce tarımdan, ardından sanayiden ciddi bir refah elde ederken, köleliğe mahkûm edilmesi, yazara göre bugünkü ayrışmanın başlangıç noktasıdır. Sivil savaş sonrası yasaklansa da, Güney eyaletlerinde yaşayan beyazların zihninde kölelik hâlâ çözülememiştir ve yazara göre hâlâ ayrımcı politikaları meşrulaştırma aracı olarak kullanılmaya devam etmektedir. Nitekim tamamı beyazlardan oluşan FTE sektörü toplam nüfusun %20'sini ve Afrika kökenli Amerikalılar veya siyahiler, Latin Amerika kökenli göçmenler ve beyazlardan oluşan düşük ücretli sektör ise toplam nüfusun %80'ini oluşturmaktadır. Siyahiler, düşük ücretli sektörün yalnızca %15'ini temsil etmektedir. Tüm siyahiler düşük ücretli sektörde olsa dahi toplumun çoğunluğu değildir. Buna rağmen ırkçılığın sağladığı destekle, düşük ücretli sektördekiilerin tamamının siyahi olduğu iddiası bu sektör aleyhine yapılan politikalara meşru bir zemin kazandırmaktadır. Ancak bu politikalar yalnız siyahilere değil, beyazları da içeren daha geniş bir kesime zarar vermektedir. Yazar bu durumu çoğunluk-azınlık tezatı (the majority-minority oxymoron) olarak adlandırmaktadır.

Yazar, birinci bölümde Lewis'in modelinin temel imalarını ve ABD'ye bu modelin uyarlanma nedenlerini ortaya koyduktan sonra, toplumdaki kutuplaşmanın kökeninde yatan piyasa güçlerine yer vermektedir. FTE sektörü, özellikle de finans sektörü, 1970'lerden itibaren yapılan politik ve kurumsal düzenlemelerle yükselişe geçmiştir. Özellikle düşük oranlı vergiler ve artan savunma harcamaları bir yandan ciddi bir kamu açığı yaratırken, böylelikle yükselen faiz finansal işlemlerin artmasına neden olmuştur. Finansal işlemlere artan talep ise finans sektörünün büyümesinin ve bu sektörde çalışanların gelirlerinin artmasının nedenidir. Bu eğilim finans alanına ilgiyi daha da arttırmış, ülkenin en yetenekli bireylerini bu alana çekmeye

başlamıştır. Çok sayıda yetenekli bireyin bu alanda faaliyet göstermesi, özellikle regülasyonları aşmaya dönük finansal yeniliklerle birlikte finans sektörünün hızlı yükselişi, ekonominin aşırı finansallaşmasına, reel üretim yapmadan yaşayan bir ABD toplumunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Düşük ücretli sektörün ortaya çıkışı ise yazara göre, *gelişen teknolojiden dolayı iş gücü talebinde daralma, ticaret, göç gibi çeşitli biçimleriyle küreselleşmeden kaynaklanan iş gücü arzında artış ile üretimin deniz aşırı hareketinin sonucudur* (s. 28). Bu kesimin ücretlerindeki düşüşün temel nedeni, Lewis'in modelinde ifade ettiğine benzer biçimde, FTE sektörünün kendi çıkarlarına hizmet eden kararlarıdır. Taşeronlaşma, arz zinciri gibi işletme organizasyonları firma ile ücretler arasındaki ilişkiyi değiştirmiş, grup aidiyetini ortadan kaldırmıştır. Büyük şirketler arasındaki rekabetin ağ (network) etkilerinin büyümesi ve birleşmelere (mergers) yönelik antitröst standartların gevşetilmesi sonucu rekabet azalmış ve monopol rantlarını elde etmek için firmaların fiyatlarını arttırması, yoksul kesimin ücretlerini azaltmıştır. Ayrıca Latin Amerika kökenli göçmenlerin ülkeye girişi firmalar arasında işçiler için rekabeti azaltmış, ücretlerde aşağı yönlü bir baskı yaratmıştır. Bunların dışında serbest ticaretle birlikte uluslararası rekabette artış, ülkede fabrika sayısını hızla azaltmış, Çin ve Japon mallarının piyasa girişi ABD imalat sanayi fabrikalarının mallarına yönelik talebi daraltmış, üretimin de nispeten düşük iş gücü maliyetleri nedeniyle bu ülkelere kaymasına neden olmuştur. Tüm bu etkenler ülke içinde iş gücünün pazarlık gücünün kırılmasına neden olmuş, sendikaların gücü ve sendikalara üyelik azalmıştır.

Yazara göre, düşük ücretli sektörden FTE sektörüne geçişin anahtarı eğitimdir. Ancak düşük ücretli sektör için eğitime erişim çeşitli nedenlerle güçtür. En başta yenilikçi fikirlerin türetilmesine yardım eden güven ilişkisi ve kişiler arası bağlantılar anlamına gelen sosyal sermayenin bu sektörde aşınması, bu sektörde yer alan bireylerin bu geçişi mümkün kılacak kadar eğitim sürecinde kalmasını zorlaştırmaktadır. Öte yandan FTE sektörünün eğitimi daha maliyetli hale getiren politikaları da düşük ücretli sektörde yer alan bireylerin çoğunun eğitime erişimini engellemektedir. Nitelikli eğitim hakkının sınırlandırılması eşitsizliği daha da arttırarak sosyal hareketliliği azaltmaktadır. Bu noktada yazarın Lewis'in modelindeki fiziksel sermayenin dışında kendi modeline iki farklı sermaye türü daha eklediği görülmektedir: Beşerî sermaye ve sosyal sermaye.

İkinci bölüm, ikili bir ekonomide demokrasinin işleyişinin medyan seçmen teoremi ile açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Medyan seçmen teoremine göre, demokratik bir toplumda her bireyin bir oy hakkı vardır ve seçim sonuçları da ortanca seçmenin görüşlerini yansıtmaktadır. Ancak 1970'lerden itibaren artan

eşitsizliğe paralel olarak güçlenen FTE sektörü, demokrasinin işleyişi için de ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Stiglitz'in (2012) deyimiyle ortadakiler medyan seçmen teoreminin ortaya koyduğu gibi siyasal bir güce sahip değildir ve bir kişi bir oy değil, bir dolar bir oy mantığı işlemektedir. Peter Temin, bu durumu siyasetin yatırım teorisi (the investment theory of politics) olarak adlandırmaktadır. Yazara göre, ABD'de oy verme tüm Amerikalıların hakkı değildir. Demokratik sürecin zayıflatılmasını seçim hakkının sınırlandırılması ile ilişkilendiren yazar, bu haktan mahrum edilmeye çalışılanların başında siyahilerin geldiğini ileri sürmektedir. Ancak siyahiler dışında düşük ücretli sektörde yer alan beyazlar da sisteme yabancılaşmış, siyasal sisteme güvensizlik artmıştır. Temel kamu politikası önerileri büyük yatırımcıların çıkarlarını yansıtmaktadır. Dolayısıyla Temin, siyasetin yatırım teorisi ile oy verenlerin çıkarlarının değil, büyük yatırımcıların çıkarlarının gözetildiğini ima etmektedir ve politik kararlar ile gelir dağılımı arasında bir bağ kurmaktadır. Politik gücü elinde tutan FTE sektörü kendi çıkarlarına odaklanarak, vergilerin düşürülmesi, devlet faaliyetlerinin azaltılması gibi düşük ücretli sektöre fayda sağlamayan, onların ihtiyaçlarını göz ardı eden politikaları desteklemektedir. Yazar bu nedenle ABD'nin ikili ekonomisini plütokrazi olarak adlandırmaktadır. Bu haliyle yönetim biçiminin ise artan eşitsizlikle birlikte oligarşik hale geldiğini, hatta otokratik olma riski taşıdığını iddia etmektedir (s. 87). Yazar, bu bölümde yalnız ırk ayrımına değil, kadınlara yönelik cinsiyet ayrımına da dikkat çekmektedir.

İlk iki bölümde ortaya koyduğu ekonomi ve siyaset ile ilgili görüşlerini yazar üçüncü bölümde belirli özel politika alanlarına başvurarak örneklendirmektedir. Bunlardan ilki Richard Nixon'un başkan seçilmesinin ardından başlattığı uyuşturucu ile mücadele (War on Drugs) ile hapisteki insan sayısında yoğun artıştır (mass incarceration). Hapis oranları modern demokrasilerde görülemeyecek bir düzeye ulaşmıştır ve bundan en çok etkilenen, ayrımcı muameleye maruz kalan siyahiler ve Latin Amerika kökenli göçmenlerdir. Politikacılar, hapishaneleri bu kesimi toplumdan yalıtım için bir araç olarak kullanmaktadır. Her üç siyahi erkekten biri yaşamının bir bölümünü ve hatta belki de tamamını cezaevinde geçirmektedir. Aynı suçtan dolayı siyahilerin beyazlara nazaran tutuklanma olasılıkları üç kat daha fazladır. Bu durum, bu kesimin istihdam fırsatlarını da etkilemektedir. Üç siyahiden biri iş gücü piyasası dışında kalırken, diğer üçte ikisinin ise beyazlarla aynı geliri elde etmesi için bir buçuk kat daha verimli olması gerekmektedir. Yazara göre, bu konu ile ilgili önemli bir açmaz hapishanelerin özel sektöre devridir. Özel iktisadi faaliyetlerde kişisel çıkarın hâkim olduğu düşünüldüğünde özel hapishanelerde artan kişi sayısı sahibinin çıkarıdır ve gerçekten de hapishanelerin özel sektöre devri ile sıradan faaliyetler bile suç kabul edilmeye başlanmıştır. Temin, hapisteki

insan sayısındaki artışın ekonomiye de ciddi bir yük getirdiğini vurgulamaktadır. Devlet, hapishaneleri desteklemek için, yılda elli milyar dolar ödemektedir (s. 105). Bazı eyaletlerde hapishaneler için yapılan harcamalar, neredeyse üniversitelere yapılan harcamalar kadardır. Yazara göre GSYH'nin bir parçası olmasına rağmen, toplam refaha bir katkı sağlamayan bu harcamaların bir kısmı eğitime aktarılsa, ABD toplumunun önemli sorunlarından biri olan öğrenci borçlarında ciddi bir azalma meydana gelecektir (s. 105).

Kutuplaşmayı arttıran bir diğer özel politika alanı, bireylerin karşısına çıkan fırsatların en önemli belirleyicisi olan eğitimidir. Eğitimle ilgili hükümet kararları, nüfusun iki sektöre bölünmesine benzer bir biçimde iki ayrı eğitim sistemi yaratmıştır. FTE sektöründe yer alan bireylerin çocukları, özel ya da kamuya ait olması fark etmeksizin, nitelikli okullarda okumaktadır. Düşük ücretli sektördeki çocukları ise yoksul bölgelerdeki kamu okullarına gitmektedir. Düşük ücretli sektörde yer alan bireylerin yüksek kaliteli özel ilk ve ortaokullarda okumak ve yüksek kaliteli devlet okullarının bulunduğu bölgelerde yaşamak için gerekli maddi imkânları yoktur. Özellikle siyahi erkeklerin hapse girmesi ve siyahi kadınların çocuklarının eğitimi konusunda zorda kalması, siyahi çocukları eğitimden yoksun bırakarak, bir yoksulluk kısır döngüsü yaratmaktadır. Hükümetin ise bu durumu, ayrımcı suçlama ile hükümet politikalarının bir sonucu olarak görmek yerine, siyahileri okulla ilgilenmeyen ve okulu bitiremeyen bir kesim olarak yorumlamasını ve bu alana yapılacak yatırımların değerini tartışmasını yazar, Yeni Jim Crow yasaları olarak tanımlamaktadır. Ayrıca eyaletlerin eğitime verilen desteği azaltması ve iyi üniversitelere gitmenin yolunun nitelikli ilkokul, ortaokul ve anaokuluna gitmek biçiminde birikimli bir süreç olması, üniversite eğitimi almanın maliyetini de arttırmaktadır. Bu nedenle düşük ücretli sektörde yer alan bireyler, daha iyi eğitim alabilmek için kendilerini borçlarla mücadele eder durumda bulmaktadır.

Kamunun eğitimdeki yetersizliği, altyapı yatırımlarında da kendini göstermektedir. Şehirlerin altyapı yatırımları, yazara göre önceleri yalnızca gelişmekte olan ülkelerde var olabilecek düzeyde kötüleşmiştir. Yaşam alanları bireylerin gelirlerine göre ayrılmış, yerleşim sisteminde de ikili bir yapı oluşmuştur. Düşük ücretli sektör; köprü, yol, ulaşım gibi temel altyapı yatırımlarından ve temel hizmetlerden yoksun bölgelerde yaşamaktadır. FTE sektörü, bu şehir hizmetlerini destekleme konusunda gönülsüz davranmaktadır. Sübvansiyon edilmiş konutlar yoluyla düşük ücretli sektörde yer alan siyahilere daha iyi yaşam koşulları sunma çabaları, yerleşik Amerikan halkının muhalefeti ile karşılaşmakta, hükümete yeni konutların şehrin yoksul bölgelerine inşa edilmesi konusunda baskı yapılmaktadır.

İkili ekonomi yapısını yansıtan örneklere öğrenci borçları ve konut kredilerini de ekleyen yazar, bu kitapta artan eşitsizlikle birlikte orta sınıfın yok oluşuna temelde ayrımcılık ve siyaset ile açıklama getirmektedir. Yazar, ana akım iktisadın içinden gelse de, ana akım iktisada belli yönleriyle örtük biçimde eleştiri getirmektedir. Neoklasik teoriye göre, piyasa ekonomisinde ayrımcılık yapmak imkânsızdır. Nitekim rekabetçi bir ekonomide eğer ırk (veya cinsiyet, etnik köken) temelinde ayırım yapılıyorsa bile, böyle ön yargıları olmayan bir kesimin varlığı bunun neden olacağı gelir eşitsizliğini ortadan kaldıracaktır. Ayrımcı davranmayan kesim, benzer niteliklerine rağmen dışlanmayanlara kıyasla daha düşük ücretle çalışmaya razı olan, dışlanan bireyleri işe almayı tercih edecek ve bu süreç ücret/gelir ayrımcılığı ortadan kalkıncaya kadar devam edecektir (Stiglitz, 2010; 2012). Ancak yazar ABD’de ırk ve cinsiyet ayrımcılığını eşitsizliğin en önemli nedeni olarak görmektedir. Hatta bu gerekçenin ardına sığınarak uygulanan politikaların yalnız bu azınlık grubu değil, daha geniş bir kesime zarar verdiğini iddia etmektedir. Bu nedenle ilk ve ortaöğretime odaklanarak tüm kesimlerin nitelikli eğitime erişiminin sağlanması, kaynakların düşük ücretli sektörü baskı altında tutmak için hapishaneler veya kötü nitelikli okullara aktarılması yerine, ayırım yapılmaksızın, tüm ABD vatandaşlarının beşerî ve sosyal sermayesini arttıracak alanlara kanalize edilmesi, özellikle düşük gelirlilerin yaşadıkları bölgelerde altyapının iyileştirilmesi, düşük ücretli sektörü baskılayan konut kredisi (mortgage) ve eğitim borçlarının affedilmesi gibi politika önerileri sunmaktadır. Yerleşik iktisadı eleştirdiği ikinci husus, bu politika önerilerinden de anlaşılacağı üzere, kusursuz piyasa modelidir. Ekonominin performansını arttırmak, özellikle kitabın konusu olan gelir eşitsizliği ile mücadele etmek için piyasaya bağımlılık tek başına yeterli değildir. Hatta eğitim, hapishaneler, altyapı gibi stratejik veya kamu malı niteliği taşıyan alanlarda özelleştirmelerin toplumu ayrıştırdığını iddia etmekte ve bunu özel kamu tezatı (the private public oxymoron) olarak adlandırmaktadır. Çünkü özel sektörün bu tür faaliyetlerinin ardında kamu birimlerine nazaran farklı güdüleri vardır. Yazar bu önerileri ile pür piyasa kapitalizminin tipik bir örneği olan ABD’de, sistemin varlık ve sürdürülebilirliğini daha gerçekçi bir temele oturtmaktadır. Ancak eğitim, altyapı gibi temel hizmetlerde devlete daha fazla rol atfetmesine rağmen, sosyal politika uygulamalarının gerekliliğine değinmemesi bir eksiklik olarak görülebilir.

Kaynakça | References

- Lewis, W. Arthur. (1954). *Economic Development with Unlimited Supplies of Labour*, *The Manchester School*, 22, 139-91.
- Stiglitz, J. E. (2012). *The price of inequality*. New York: W. W. Norton & Company Inc.
- Stiglitz, J. E. (2010). *Freefall*. New York: W. W. Norton & Company Inc.